

Education at a Glance: OECD Indicators – 2006 Edition

Summary in Slovak

Správa o stave vzdelanosti: Ukazovatele organizácie OECD – vydanie 2006

Zhrnutie v slovenčine

Správa o stave vzdelanosti obsahuje údaje o vyučujúcich, politických činiteľoch, študentoch a ich rodičoch, ako aj úplný prehľad údajov prakticky o všetkých kvantitatívnych a kvalitatívnych aspektoch vzdelanosti a politiky vzdelávania v krajinách OECD, ako aj v mnohých partnerských krajinách, ktoré nie sú členmi OECD. Okrem podrobných údajov o vzdelanosti, zdrojoch, účastníckych podieloch a organizácii štúdia správa obsahuje aj objektívne informácie potrebné na hodnotenie problematik, akými sú dôležitosť získavania základných zručností, ideálny počet študentov v triede a dĺžka školského roka.

Skúmanie kvality vzdelávacích systémov

Výskumný program OECD na medzinárodné hodnotenie študentov (PISA) z roku 2003 sa zaoberal skúmaním vzdelanostnej úrovne 15-ročných študentov z krajín OECD v matematike. Študenti vo Fínsku, Holandsku a Kórei dosiahli v porovnaní s ostatnými krajinami OECD nadpriemerné výsledky a úroveň zručnosti na úrovni o polovicu vyššej než je priemerná hodnota. Nadpriemerné výsledky v porovnaní s ostatnými krajinami OECD dosiahli aj študenti ďalších jedenástich krajín (Austrálie, Belgicka, Českej republiky, Dánska, Francúzska, Islandu, Japonska, Kanady, Nového Zélandu, Švajčiarska a Švédska). Študenti v Írsku, Nemecku, Rakúsku a Slovenskej republike dosiahli v porovnaní s krajinami OECD priemerné výsledky a študenti ostatných jedenástich krajín nedosiahli ani priemernú úroveň.

Hoci pre predchádzajúce generácie neexistuje žiadna porovnateľná štúdia o vzdelanosti, pomer dokončenia rôznych stupňov vzdelávania poskytuje určitú predstavu o úrovni dosiahnutého vzdelania. V krajinách OECD má dokončené stredoškolské vzdelanie v priemere 42 % dospeljej populácie. 30 % dospeljej populácie dosiahlo iba

základné alebo nižšie stredoškolské vzdelanie a 25 % vyššie vzdelanie. Dosiahnutá úroveň vzdelania obyvateľstva sa však v jednotlivých krajinách výrazne líši.

Z tohto pohľadu východoázijské krajiny neustále prekonávajú európske krajiny a USA. Ešte pred dvomi generáciami bola v Kórei životná úroveň porovnateľná s dnešným Afganistanom a kórejskí študenti dosahovali jednu z najnižších úrovní vzdelania. V súčasnosti má 97 % všetkých Kórejčanov vo veku 25 až 34 rokov ukončené stredoškolské vzdelanie. Je to jeden z najvyšších pomerov v krajinách OECD. A Kórea nie je jediná. V rokoch 1995 až 2004 sa zdvojnásobil počet študentov navštevujúcich univerzitné štúdium v Číne a Malajzii. V Thajsku tento počet vzrástol o 83 % a v Indii o 51 %.

Ázia vykazuje dobré výsledky aj v oblasti kvality vzdelávania. V hodnotení štúdie PISA dosahovali 15-roční študenti vo vyspelých krajinách Európy a v USA len priemerné alebo dokonca podpriemerné výsledky. Vzdelávacie systémy šiestich východoázijských krajín, ktoré sa na programe PISA v roku 2003 zúčastnili, sa však zaradili k najlepším desiatim krajinám a porazili študentov mnohých ďalších krajín. 20 % 15-ročných študentov z krajín EÚ a viac než štvrtina študentov z USA však dosiahla len úroveň 1 (najnižšia úroveň programu PISA) alebo dokonca nižšiu. V prípade študentov z najchudobnejších rodín v krajinách OECD je 3,5-krát vyššia pravdepodobnosť dosiahnutia úrovne 1 alebo nižšej než v prípade študentov z krajín s najvyspelejším sociálno-ekonomickým prostredím.

Počet študentov v triede: menej neznamená vždy viac

Výsledky štúdie nepokazujú na žiadnu jednoznačnú súvislosť medzi počtom študentov a učiteľov a vzdelanosťou. V Brazílii, Chile, Izraeli, Japonsku, Kórei a Mexiku je v triede minimálne 30 študentov, v Dánsku, na Islande, v Luxembursku, Ruskej federácii a Švajčiarsku maximálne 20, ale napríklad len 2,7 % študentov v Luxembursku patrí v štúdiu PISA do skupiny s lepšími výsledkami v matematike, pričom do tej istej skupiny patrí 8,2 % študentov v Japonsku.

Interakciu učiteľov a študentov ovplyvňuje aj počet vyučovacích hodín alebo študentov, za ktorých je učiteľ zodpovedný, ako aj vyučovaný predmet, rozdelenie času učiteľa medzi vyučovanie a ďalšie povinnosti, zoskupenie študentov v triede a postupy vyučovania v skupinách.

Rovnováha pohlaví: vzdelanosť dievčat vyššia ako vzdelanosť chlapcov

Pomer získaného vzdelania z hľadiska pohlavia sa naďalej vyvíja v prospech žien. Dĺžka formálneho štúdia populácie vo veku 55 až 64 rokov je priaznivejšia pre ženy len v troch krajinách, ale v prípade populácie vo veku 25 až 34 rokov je priemerný počet ukončených rokov štúdia priaznivejší pre ženy v 20 z 30 krajín OECD a len 2 zo zostávajúcich 10 krajín (Švajčiarsko a Turecko) zaznamenávajú rozdiel 0,5 roka v prospech mužov.

Pomer dokončenia stredoškolského vzdelania je priaznivejší pre dievčatá než pre chlapcov v 19 z 22 krajín OECD a v troch partnerských krajinách, v ktorých je celkový pomer dokončenia vzdelania porovnateľný z hľadiska pohlavia. Rozdiel v prospech dievčat je viac než 10 percentuálnych bodov v Dánsku, Fínsku, Írsku na Islande, v Nórsku, na Novom Zélande, v Poľsku, Španielsku a v Brazílii. V Turecku je pomer dokončenia vzdelania o osem percentuálnych bodov v prospech chlapcov, ale v Kórei a Švajčiarsku rozdiel predstavuje menej než jeden percentuálny bod.

Odmeňovanie a pracovná záťaž učiteľov: spoločný prehľad v krajinách OECD

Mzdy učiteľov s minimálne 15-ročnou praxou na úrovni základného a nižšieho stredoškolského vzdelávania vo vzťahu k HDP na osobu sú najnižšie na Islande (0,69), v Izraeli (0,73), Maďarsku (0,91), Nórsku (0,87) a Poľsku (0,83) a najvyššie v Kórei (2,37 na úrovni základného vzdelávania a 2,36 na úrovni nižšieho stredoškolského vzdelávania), Mexiku (2,09 na úrovni nižšieho stredoškolského vzdelávania) a v Turecku (2,44 na úrovni základného vzdelávania). Na úrovni všeobecného stredoškolského vzdelávania je tento pomer najnižší na Islande (0,94), v Izraeli (0,73), Nórsku (0,87) a v Poľsku (0,83).

Mzdy učiteľov s minimálne 15-ročnou praxou na úrovni nižšieho stredoškolského vzdelávania sa líšia od približne 10 000 USD v Poľsku do minimálne 48 000 USD v Kórei, Nemecku a Švajčiarsku a viac než 80 000 USD v Luxembursku.

V rokoch 1996 až 2004 vzrástli mzdy učiteľov v reálnej hodnote prakticky vo všetkých krajinách, pričom najvyšší nárast zaznamenali Fínsko, Maďarsko a Mexiko. V rovnakom období však mzdy učiteľov na základnej a stredoškolskej úrovni vzdelávania v reálnej hodnote klesli v Španielsku, pričom však naďalej zostávajú na priemernej úrovni krajín OECD.

Počet vyučovacích hodín ročne v štátnych školách je priemerne 704, pričom sa líši v rozpätí od viac než 1000 hodín v Mexiku a USA do 534 v Japonsku. Existujú aj významné odchýlky v rozvrhnutí vyučovacích hodín počas roka. Učitelia na Islande napríklad odučia viac hodín počas 36-týždňového školského roka než učitelia v Dánsku počas 42-týždňového školského roka. Počet vyučovacích hodín je však len jedným ukazovateľom pracovného zaťaženia učiteľov, ku ktorému tiež patrí aj významné množstvo času stráveného napríklad prípravou na vyučovanie, hodnotením študentov alebo práca vykonávaná vo voľnom čase.

Žiaci v krajinách OECD absolvujú vo veku 7 až 14 rokov priemerne 6847 vyučovacích hodín, z čoho 1570 vyučovacích hodín pripadá na žiakov vo veku 7 až 8 rokov, 2494 vyučovacích hodín na žiakov vo veku 9 až 11 rokov a 2785 vyučovacích hodín na žiakov vo veku 12 až 14 rokov. V priemere 50 % povinných vyučovacích predmetov tvoria v krajinách OECD pre žiakov vo veku 9 až 11 rokov a 41 % pre žiakov vo veku 12 až 14 rokov čítanie, písanie, matematika a prírodoveda. Pre žiakov vo veku 9 až 11 rokov existujú výrazné rozdiely v počte povinných vyučovacích hodín čítania a písania: v Austrálii, Chile a Izraeli je tento pomer 13 % a vo Francúzsku, Holandsku a Mexiku až 30 %. Existujú aj výrazné odchýlky v počte vyučovacích hodín venovaných

moderným cudzím jazykom. V Anglicku, Austrálii, Japonsku a Mexiku je to 1 % a v Luxembursku 21 %.

Náklady na štúdium: priemerne 5,9 % HDP v krajinách OECD

Výdavky na štúdium dosahujú v krajinách OECD priemernú výšku 5,9 % HDP, od 3,7 % v Turecku po 8 % na Islande. Výdavky na štúdium na jedného študenta v bežnej krajine OECD predstavujú 5450 USD ročne na úrovni základného vzdelávania, 6962 USD na úrovni stredoškolského vzdelávania a 11 254 USD na úrovni vyššieho vzdelávania. Krajiny OECD vynaložia na jedného študenta priemerne 77 204 USD počas teoretického trvania štúdia na základnej a stredoškolskej úrovni. Celkové výdavky sa líšia v rozpätí od maximálne 40 000 USD v Mexiku, Poľsku, Slovenskej republike, Turecku, Brazílii, Chile a Ruskej federácii do minimálne 100 000 USD v Dánsku, na Islande, v Luxembursku, Nórsku, Rakúsku, Švajčiarsku, Taliansku a USA. Na vyššej úrovni vzdelávania sťažuje porovnanie široká ponuka ponúkaných študijných programov. Ročné výdavky na študenta vyššej úrovne vzdelávania v Japonsku dosahujú napríklad približne rovnakú úroveň ako na študenta v Nemecku (11 556 USD v Japonsku, 11 594 USD v Nemecku.) Priemerná dĺžka vyššieho vzdelávania je však v Nemecku 5,4 roka a v Japonsku 4,1 roka, takže kumulatívne výdavky na každého študenta vyššej úrovne vzdelávania predstavujú v Japonsku len 47 031 USD, zatiaľ čo v Nemecku až 62 187 USD.

Nižšie jednotkové výdavky neznamenaajú nutne nižšiu úroveň vzdelanosti. Výdavky v Holandsku a Kórei predstavujú napríklad na úrovni základného a stredoškolského vzdelávania priemerné hodnoty krajín OECD, a obe krajiny sa pritom podľa štúdie PISA z roku 2003 zaraďujú medzi krajiny s najvyšším dosiahnutým vzdelaním.

V rokoch 1995 až 2003 výdavky na jedného študenta základnej, stredoškolskej a vyššej neuniverzitnej úrovne štúdia vo všetkých krajinách vzrástli. V 16 z 26 krajín OECD a partnerských krajinách s dostupnými údajmi to predstavuje nárast o 20 % a v Austrálii, Grécku, Holandsku, Írsku, Maďarsku, Mexiku, Poľsku, Portugalsku, Slovenskej republike, Turecku a v Chile dokonca o minimálne 30 %. Jedinými krajinami, v ktorých v rovnakom období výdavky na jedného študenta základnej, stredoškolskej a vyššej neuniverzitnej úrovne vzrástli maximálne o 10 %, zostávajú Grécko, Izrael, Švajčiarsko a Taliansko. Zdá sa, že hlavným faktorom ovplyvňujúcim tento nárast nie je klesajúci počet študentov zapísaných na štúdium.

Na úrovni vyššieho vzdelávania je situácia iná. V 7 z 27 krajín OECD a partnerských krajín s dostupnými údajmi (Austrálii, Českej republike, Poľku, Portugalsku, Slovenskej republike, Brazílii a Izraeli) v rokoch 1995 až 2003 výdavky na jedného študenta na úrovni vyššieho vzdelávania klesli, a to najmä v dôsledku 30-percentného poklesu počtu študentov. Na druhej strane však výdavky na jedného študenta výrazne vzrástli v Grécku (o 93 %), Írsku (o 34 %), Maďarsku (o 70 %), Mexiku (o 48 %) a v Chile (o 68 %), a to aj napriek nárastu počtu študentov zapísaných na štúdium. Z 27 krajín OECD a partnerských krajín vzrástol počet študentov na vyššej úrovni vzdelávania o menej než 10 % v Dánsku, Holandsku, Kanade, Nemecku, Rakúsku, Taliansku a Turecku.

Kto platí? Náklady stále znášajú vlády, ale k slovu sa častejšie dostáva aj súkromné financovanie

V krajinách OECD sa priemerne 93 % nákladov na základnú, stredoškolskú a vyššiu neuniverzitnú úroveň vzdelávania uhrádza z verejných fondov. V Kórei, Mexiku, Nemecku, Rakúsku, Švajčiarsku, vo Veľkej Británii a v partnerskej krajine Chile však súkromné financovanie prekročilo úroveň 13 %. V rokoch 1995 až 2003 sa vyvážil pomer krajín, v ktorých vzrástla úroveň verejného financovania na všetkých úrovniach, a krajín, v ktorých úroveň verejného financovania klesla.

Na úrovni vyššieho vzdelávania sa však podiel súkromného financovania celkovo zvýšil. Stúpol o 3 percentuálne body v polovici krajín vykazujúcich údaje a o vyše 9 percentuálnych bodov v Austrálii, Taliansku a Veľkej Británii.

Podiel súkromného financovania vyššieho vzdelávania sa líši v rozpätí od necelých 5 % v Dánsku, Fínsku, Grécku, Nórsku a Turecku až po viac než 50 % v Austrálii, Japonsku, Kórei, USA a Chile. Väčšina súkromných finančných zdrojov pochádza z domácností, najmä v podobe poplatkov za štúdium. Štvrtina krajín štúdium nespoplatňuje, úroveň poplatkov v ostatných krajinách sa výrazne líši.

Investície do vzdelania: vysoká návratnosť pre ekonomiku aj jednotlivcov

Vzdelávanie sa väčšinou financuje z verejných zdrojov a mnohé štúdie naznačujú, že sú to rozumne vynaložené peniaze. Odhadovaný dlhodobý vplyv jedného roka vzdelávania na výkonnosť ekonomiky predstavuje v priestore OECD všeobecne 3 až 6 %. Analýza príčin ekonomického rastu ukazuje, že minimálne polovičný nárast HDP na osobu zaznamenaný vo väčšine krajín OECD v rokoch 1994 až 2004 je dôsledkom rastu produktivity práce. Hoci každý nárast produktivity nemožno pripísať vzdelanosti, štúdiá používajúca gramotnosť ako meradlo ľudského kapitálu ukazuje, že krajina, ktorá dokáže dosiahnuť gramotnosť o 1 % vyššiu než je medzinárodný priemer, dosiahne úroveň produktivity práce o 2,5 % a HDP na osobu o 1,5 % vyššie než ostatné krajiny.

Aj pre jednotlivcov je vzdelanie rozumnou investíciou. Keďže základné a do veľkej miery aj stredoškolské vzdelanie je povinné, rozhodnutie o investícii sa vo všeobecnosti vzťahuje na vyššiu úroveň vzdelávania. Napriek rozšíreným názorom o „devalvácii maturitného vzdelania“ a znehodnotení univerzitného vzdelania môže investícia do získania univerzitného diplomu (ak predstavuje počiatok vzdelávania) pre jednotlivcov predstavovať pravidelnú každoročnú návratnosť (vypočítanú porovnaním budúcich zárobkov a nákladov jednotlivca na štúdium) vo výške 22,6 %, pričom všetky krajiny vykazujú pomer návratnosti vyše 8 %. Táto investícia predstavuje aj významné nepriame výhody. Mnohé národné analýzy poukazujú na pozitívnu príčinnú súvislosť medzi dosiahnutím vyššieho vzdelania a lepším fyzickým aj duševným zdravím.

Vzdelanie však nemá vplyv na odstránenie nerovnosti v odmeňovaní podľa pohlavia: mzdy žien sa bežne pohybujú len na úrovni 50 až 80 % zárobkov mužov s rovnakým vzdelaním.

Vplyv demografických zmien

V 23 z 30 krajín OECD, ako aj v Chile, počet študentov povinnej školskej dochádzky v priebehu nasledujúcich 10 rokov klesne. Tento trend je najdramatickejší v Kórei, kde sa predpokladá pokles populácie vo veku 5 až 14 rokov o 29 %. Vo vekovej skupine 15 až 19 rokov sa predpokladá pokles minimálne o 30 % v Českej republike, Poľsku, Slovenskej republike a Ruskej federácii.

V niektorých krajinách sa takýto pokles už vyskytol. V Španielsku sa napríklad v priebehu nasledujúcich 10 rokov predpokladá pokles populácie vo veku 20 až 29 rokov o 34 %.

Ak budeme napríklad predpokladať, že účastnícke podiely a podiely na nákladoch na jedného študenta zostanú nezmenené, populačné trendy prinesú zníženie nákladov na vzdelávanie vo všetkých krajinách OECD (okrem štyroch) a v partnerskej krajine Chile, potom sa s najväčšou pravdepodobnosťou v týchto krajinách zvýšia účastnícke podiely alebo náklady na jedného študenta. Populačné prognózy pre USA však napríklad predpokladajú pre nasledujúce desaťročie relatívne vysoký nárast populácie, ktorý sa môže prejavovať v rastúcom tlaku na financovanie.

© OECD 2006

Toto zhrnutie nie je úradným prekladom OECD.

Rozmnožovanie tohto zhrnutia je povolené iba za predpokladu, že bude uvedené autorské právo OECD a názov originálnej publikácie.

Viacjazyčné zhrnutia sú preloženými výňatkami z publikácií OECD, pôvodne uverejnených v anglickom a francúzskom jazyku.

K dispozícii sú bezplatne v on-line kníhkupectve OECD
www.oecd.org/bookshop/.

Viac informácií získate v Divízii autorských práv a prekladov OECD
Riaditeľstva verejných záležitostí a komunikácie.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 99 30

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Navštívte našu webovú lokalitu www.oecd.org/rights/

